

سرآغاز

سبب بی‌رونقی آرشیو در ایران!

چرا حکایت اسناد و آرشیو در کشور ما رونقی ندارد؟ پاسخ دادن به این سؤال در ابتدای امر برای کسانی که در این حوزه فعالیت می‌کنند، چندان مشکل به نظر نمی‌رسد. هریک به تناسب نوع نگاه و تجربه خود پاسخی به این پرسش خواهند داد. شاید تنها در نحوه دست‌بندی مسائل و مشکلات یا تعریف اولویت امور، نظرات متفاوتی وجود داشته باشد. اما در نگاهی دوباره، باید اذعان کرد که زنجیره علت و معلولی برای ارتقای آرشیو در کشور و برونرفت از وضعیت موجود، چنان به هم پیچیده است که گاه به دور باطل می‌ماند. از آن میان است، ایجاد رشته دانشگاهی آرشیو با گرایش‌های مختلف، اشتغال فارغ‌التحصیلان این رشته در مراکز آرشیو، و فراوانی منابع تخصصی برای تحقق نگاه علمی به آرشیو و آرشیوداری در ایران.

شورای جهانی آرشیو (ایکا)، به عنوان دستگاهی بین‌المللی با هدف ارتقای مقوله آرشیو در جهان، توسعه و حاکمیت آرشیو را در تمام سطوح جامعه ضروری می‌داند، تا اهمیت آرشیو هم در میان عموم مردم شناخته شود و هم در نزد قدرتمندان سیاسی برای تصمیم‌سازی‌ها به کار گرفته شود. ایکا، بر این باور است که برای دست یافتن به توسعه پایدار با حفظ حقوق افراد و دولت‌ها و حمایت از مردمسالاری و حکومت سالاری، آموزش و پرورش متخصصان آرشیو و افزایش توانایی‌های آرشیوداران در رویارویی با چالش‌های سده بیست و یکم، امری الزامی است.

در کشور ما، چهل سال از تصویب قانون تأسیس سازمان اسناد ملی و تشکیل آن می‌گذرد. بجز آرشیو ملی، در حال حاضر ده‌ها مرکز آرشیوی بزرگ و کوچک، با اهداف و تکالیف مختلف در کشور فعالیت می‌کند. اما هنوز آرشیو به سن پختگی خود قدم ننهاده است. هنوز آرشیوداران، فارغ‌التحصیلان رشته‌های دیگرند؛ هنوز ...

هفدهم اردیبهشت ۱۳۸۸، به مناسبت روز اسناد ملی، نخستین همایش ملی آرشیوی و همزمان با آن، نشست سواربیکای ۲۰۰۹ در تهران برگزار شد. این فرصت، برای بررسی و ارزیابی موقعیت آرشیو در ایران بسیار مغتنم بود و امکان مقایسه کلی با شرایط کشورهای عضو شعبه جنوب و غرب آسیای شورای جهانی آرشیو را نیز فراهم ساخت.

بزرگ‌ترین دستاورد همایش «آرشیو برای همه»، برافراشتن پرچم آرشیو برای آرشیوداران ایرانی بود؛ پرچمی که امید می‌رود با پرچمداری آرشیو ملی در کشور، قوام و دوام علمی آرشیو را به ارمغان آورد و موجب تمرکز و هماهنگی فعالیت‌های تخصصی شود. اما مبارک‌تر از آن، باز شدن عقده‌ای مزمین بود؛ مناظره‌ای جدی که میان تاریخدانان و کتابداران و دانشجویان دیگر رشته‌ها، بر سر نگاه به آرشیو و تعریف آن درگرفت. چالشی اساسی برای کسانی که سال‌های

متمادی با کار و تجربه در آرشیو، اندوخته‌ای از آگاهی‌ها و قابلیت‌ها را برای خود رقم زده‌اند ولی به پشتوانه نظری و مبانی علمی نیازمندند و تا هنگامی که تحصیل‌کردگان رشته آرشیو، شاغلان آرشیوها نباشند، این دغدغه پابرجا خواهد بود. در نشست سواربیکا، حفظ برتری ایران برای ریاست این شعبه، پس از سکوت بیش از ده سال ضروری بود. به همت اولیای سازمان اسناد و کتابخانه ملی - که برگزاری اجلاس را برعهده داشتند - تداوم ریاست ایران تا نشست بعدی در کلمبوی سریلانکا رقم خورد. اگرچه برنامه‌های تدارک شده و بازدید از آرشیو ملی، برای رئیس‌ان آرشیوهای ملی کشورهای عضو و معاونان آنها، توانائی ایران را در آرشیوداری نشان داد و تحسین مهمانان را برانگیخت، ولی نباید فراموش کرد که هنوز نکات بسیاری در تعاملات بین‌المللی، از جمله استفاده از آموزش‌های تخصصی آرشیو را می‌باید از آنان آموخت!

فریبا فرزام

